

Lausunto

22.6.2022

VN/15900/2022

VN/15900/2022-STM-14

Ulkoministeriö

Viite: Ulkoministeriön lausuntopyyntö 3.6.2022, VN/15900/2022

**STM; UM; luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi
kansainvälisen avun antamista ja pyytämistä koskevasta päätöksenteosta annetun lain
muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi; STM:n lausunto**

Ulkoministeriö on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä (STM) lausuntoa otsikossa mainittuun luonnokseen hallituksen esitykseksi. STM kiittää mahdollisuudesta lausua ja toteaa lausunnossaan seuraavaa.

Luonnoksen sivulla 18 kuvataan nykytilaa ja sen arviointia muiden hallinnonalojen lainsäädännön kuin nyt kyseessä olevan esityksen piiriin kuuluvien sisäministeriön, puolustusministeriön ja ulkoministeriön osalta. Esityksessä todetaan, että muiden hallinnonalojen lainsäädäntöä, jolla on merkitystä kansainvälisen avun antamisessa ja vastaanottamisessa, on selostettu kansainvälisen avun antamista ja pyytämistä koskevasta päätöksenteosta annettua lakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 72/2016 vp, s. 15-18). Nyt kyseessä olevassa esityksessä selostetaan kuitenkin lyhyesti ne muutokset, jotka on tehty kansainvälisen avun antamista ja pyytämistä koskevasta päätöksenteosta annetun lain voimaantulon jälkeen.

STM:n hallinnonalan osalta todetaan varsin tiiviisti, että edellä mainitun hallituksen esityksen antamisen jälkeen globaalilla ja EU-tasolla on valmisteltu tai ollaan parhaillaan valmistelemassa etenkin COVID-19 –pandemian seurauksena sellaista lainsäädäntöä ja toimenpiteitä, joilla on vaikutusta kansainvälisen avun antamista ja vastaanottamista koskevaan päätöksentekoon Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla, ja että Sosiaali- ja terveysministeriössä on parhaillaan käynnissä lainsäädännön päivittäminen. STM toteaa, että esityksen teksti on asianmukainen, eikä STM:llä ole siihen korjattavaa.

STM haluaa kuitenkin tuoda nyt kyseessä olevassa lausunnossaan esiin lausuttavana olevassa esitysluonnoksessa esitettyä kattavammin vuoden 2016 jälkeen tapahtunutta kansainvälisen avun antamista ja vastaanottamista koskevaa lainsäädäntökehitystä.

WHO:ssa kehitettiin Länsi-Afrikan Ebola-epidemian seurauksena terveyttä uhkaaviin hätätilanteisiin liittyvää ennaltaehkäisy-, varautumis- ja vastatoimintaa muun muassa perustamalla uusi hätätilanneohjelma ja prosesseja jäsenmaiden varautumisen ja valmiuden vahvistamisen tueksi. COVID-19-pandemia on käynnistänyt laajoja uudistuksia WHO:ssa, mukaan lukien kansainvälisen pandemiavaraustamis- ja vastesopimuksen neuvottelut sekä aiemmin SARS-epidemian jälkeen päivitetyn Kansainvälisen terveyssäännösten (IHR, 2005) mahdollisten muutostarpeiden tarkastelun. Etenkin pandemiavaraustamis- ja vastesopimuksen osalta on pidetty esillä terveydenhuollon henkilöstön ja lääkinnällisten vastatoimien rajat ylittävää liikkuvuutta. Lisäksi tarkastellaan useita muita teknisiä ja hallinnollisia kehitysehdotuksia, joilla voi olla vaikutuksia kansainvälisen avun antamisen ja vastaanottamisen ja niihin liittyvän päätöksenteon näkökulmasta.

Euroopan terveysunionin ja siihen liittyvien asetusten tavoitteena on suojella paremmin EU:n kansalaisten terveyttä, antaa EU:lle ja EU-maille paremmat eväät tulevien pandemioiden estämiseen ja hoitamiseen sekä lisätä Euroopan terveydenhuoltojärjestelmien sietokykyä. Euroopan terveysunioniin kuuluu kolme asetusta: Asetus Euroopan lääkeviroksen roolin vahvistamisesta kriisivalmiudessa ja –hallinnassa lääkkeiden ja lääkinnällisten laitteiden osalta (2022/123, annettu 25.1.2022), Asetusehdotus tautien ehkäisyyn ja valvonnan eurooppalaisen keskuksen perustamisesta annetun asetuksen (EY)

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sosiaali- ja terveysministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 33
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 8
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

02951 63415
+358 2951 63415

kirjaamo.stm@gov.fi
stm.fi

N:o 851/2004 muuttamisesta (COM(2020) 726 final), Asetusehdotus rajat ylittävistä vakavista terveysuhkista ja päätöksen N:o 1082/2013/EU kumoamisesta (COM(2020) 727 final).

Näistä viimeistä asetusehdotusta (rajat ylittävät terveysuhat) ei vielä ole hyväksytty. Ehdotus vahvistaisi EU-tason koordinoitavuuksia. EU:n laajuisen hätätilajärjestelyn käyttöönotto käynnistäisi tiiviimmän koordinoinnin ja mahdollistaisi kriisitilanteissa tarvittavien tuotteiden kehittämisen, varmuusvarastoinnin ja hankinnat. Rajat ylittävien terveysuhkien osalta vanha päätös (1082/2013) oli sisällöltään hyvin suppea verrattuna tulevaan asetukseen.

Euroopan terveysunioniin kuuluu myös uusi EU –tason Terveyshätätilanteiden valmiusviranomainen (HERA, European Health Emergency Preparedness and Response Authority). HERA on perustettu komission päätöksellä vahvistamaan Euroopan kykyä ehkäistä, havaita ja reagoida nopeasti rajat ylittäviin terveysuhkatilanteisiin. Sen ydintehtäviä ovat mm. varmistaa keskeisten lääketieteellisten vastatoimien kehittäminen, valmistus, hankinta ja tasapuolinen jakelu; vahvistaa unionin terveysturvallisuuden koordinoitua valmius- ja kriisitilanteissa; saattaa jäsenvaltiot, teollisuus ja asiaankuuluvat sidosryhmät yhteen sekä vahvistaa osaltaan maailmanlaajuisia varautumis- ja reagointiarkkitehtuuria. Neuvoston asetus toimenpidekehiksestä kriisin kannalta olennaisten lääketieteellisten vastatoimien saatavuuden varmistamiseksi kansanterveysuhan ilmetessä unionin tasolla hyväksyttiin loppuvuodesta 2021. Asetuksen tarkoituksena on luoda kansanterveysuhan ilmetessä käyttöön otettava toimenpidekehys, jonka mukaisesti unioni pystyy toteuttamaan tarvittavia toimenpiteitä kriisin kannalta olennaisten lääketieteellisten vastatoimien riittävän ja oikea-aikaisen saatavuuden ja toimittamisen varmistamiseksi.

Euroopan hätätilanteen tukiväline (ESI) ((EU) 2016/369) puolestaan on niin sanottu yleinen puitetyökalu, jota voidaan käyttää sellaisten jäsenmaiden auttamiseen, jotka ovat vakavien hätätilanteiden (ydin- tai kemikaalionnettomuudet, terrorismi, kyberhyökkäykset, epidemiat) seurauksena ajautuneet tilanteeseen, jossa jäsenmaan omat voimavarat eivät riitä humanitaaristen tarpeiden täyttämiseen. COVID-19 –pandemian myötä myös ESI uudistettiin. ESI täydensi EU:n pelastuspalvelumekanismia (unionin pelastuspalvelumekanismista annettu Euroopan unionin neuvoston ja parlamentin päätös (1313/2013/EU)) pandemian keskellä tukemalla jäsenmaita mm. rokotehankintojen lisäksi välttämättömien terveydenhuollon tarvikkeiden, lääkintäryhmien ja potilaiden kuljetuksissa.

Kansanterveysuhkat ja lääkinnälliset vastatoimet edellyttävät myös kansallisia valmiuksia mahdollisen tarvittavan avun vastaanottamiseen ja antamiseen sekä niihin liittyvään päätöksentekoon. Tällä hetkellä Suomen lainsäädäntö ei riittävällä tavalla mahdollista sosiaali- ja terveydenhuollon osalta kansainvälisen avun vastaanottamista ja antamista, eikä siihen liittyvää kansallista päätöksentekoa. Tämä koskee niin lääkinnällistä materiaalia, lääkkeitä kuin henkilöstöä. Esimerkiksi pandemian aikana toteutetut laajamittaiset rokotelahjoitustoimet ovat vaatineet oikeudellisten ja juridisten haasteiden ratkaisemista ja osaltaan nostaneet kansainvälisen avun antamisen ja vastaanottamisen ja siihen liittyvän päätöksenteon kysymyksiä esiin. STM:ssä onkin parhaillaan menossa lainsäädännön päivittäminen.

vt. Kansliapäällikkö

Kari Hakari

Lakimies

Jenna Uusitalo

Jakelu

UM Ulkoministeriö

Tiedoksi

VN/15900/2022-STM-14

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: